

Εγκεφαλικός θάνατος: Το νομοθετικό πλαίσιο (Νικόλαος Στανίτσας, Νοσηλεύτης - Μάστερ Θεολογίας)

/ [Πεμπτούσια](#)

Οι κατακτήσεις της σύγχρονης ιατρικής, αν δεν συμβαδίζουν με τις εγγυήσεις ενός κράτους δικαίου, που εγγυάται την προστασία των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων και ελευθεριών του ατόμου μπορεί να μετατραπούν σε ένα αισχρό μέσο ανθρώπινης εκμετάλλευσης.

Η αλματώδης ανάπτυξη που σημείωσε τις τελευταίες δεκαετίες η ιατρική επιστήμη, σε συνδυασμό με την εξέλιξη της ιατρικής τεχνολογίας, κατέστησε δυνατό το θαύμα της μεταμόσχευσης οργάνων, ιστών και κυττάρων από νεκρούς και ζωντανούς δότες σε ασθενείς που επιβίωναν με τη χρήση μηχανικών μέσων υποστήριξης, βελτιώνοντας αισθητά την ποιότητα της ζωής τους και σε άλλους που κυριολεκτικά πριν από την επέμβαση μετρούσαν λίγες μόνο μέρες ζωής. Η κατάκτηση όμως αυτού του επιτεύγματος, όταν δεν συνοδεύεται από τις

εγγυήσεις ενός κράτους δικαίου, που υπαγορεύουν την προστασία των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων και ελευθεριών του ατόμου μπορεί να μετατραπεί σε ένα αισχρό μέσο ανθρώπινης εκμετάλλευσης. Είναι προφανές ότι αποτελεί υπόθεση του δικαίου η ρύθμιση των προϋποθέσεων διενέργειας των ιατροχειρουργικών αυτών επεμβάσεων, ώστε να είναι εξασφαλισμένος ο σεβασμός τη ζωής, της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της προσωπικής και θρησκευτικής ελευθερίας, των εμπλεκόμενων προσώπων κατά την διεξαγωγή τους, όπως επίσης αποτελεί υπόθεση του δικαίου και η ποινική αντιμετώπιση των παραβατών αυτών των ορίων.²⁶⁹

Το έτος 1968 είναι σημαδιακό όχι μόνο για τις μεταμοσχεύσεις αλλά και για την νομοθετική ρύθμιση που προσδιορίζει γενικότερα την επιστημονική και ιατρική χρήση του νεκρού σώματος στα εργαστήρια των ιατρικών σχολών και την αξιοποίησή του στα νοσοκομεία παγκοσμίως. Οι απεριόριστες δυνατότητες που δημιουργούν οι μεταμοσχεύσεις, όσον αφορά στις προϋποθέσεις δωρεάς, στο ενδεχόμενο προσφοράς επί ανταλλαγή, στους ιατρικούς όρους, στη διάγνωση του θανάτου, στις τράπεζες που διαχειρίζονται τα όργανα και στα κριτήρια κατανομής τους, στα εμπλεκόμενα συμφέροντα κλπ, οδήγησαν στην ανάγκη ανάπτυξης ενός δικαίου για τις μεταμοσχεύσεις.²⁷⁰

Ο πρώτος μεταμοσχευτικός νόμος

Στην Ελλάδα η πρώτη σχετική με τη χρήση του νεκρού σώματος νομοθετική ρύθμιση υπογράφηκε το 1968. Έτσι το άρθρο 3 του ΑΝ 445/1968 επιτρέπει την παράδοση των αζήτητων πτωμάτων στα παθολογοανατομικά εργαστήρια των ιατρικών σχολών.²⁷¹ Δέκα χρόνια αργότερα, το 1978 σε μια προσπάθεια να κατοχυρωθούν νομοθετικά οι μεταμοσχεύσεις στην Ελλάδα, ψηφίστηκε από την Βουλή των Ελλήνων ο πρώτος μεταμοσχευτικός νόμος, ο 821/1978 «Περί αφαιρέσεων και μεταμοσχεύσεων βιολογικών ουσιών ανθρώπινης προελεύσεως».²⁷²

Ο νόμος αυτός, όσον αφορά τις λεγόμενες πτωματικές μεταμοσχεύσεις, προϋπόθετε τον αδιαμφισβήτητο θάνατο του δότη, τον οποίο και ταύτιζε με την οριστική και μη αναστρέψιμη παύση της λειτουργίας του ΚΝΣ.²⁷³ Ο νόμος υιοθετούσε έμμεσα τον Εγκεφαλικό Θάνατο προσδιορίζοντάς τον με την επέλευση σημείων που δηλώνουν την οριστική, όπως προαναφέραμε, (μη αναστρέψιμη) κατάργηση της λειτουργίας του ΚΝΣ, ανεξαρτήτως χρόνου εμφάνισης και παραμονής αυτών και ανεξαρτήτου της τεχνητής παράτασης των λειτουργιών ορισμένων μεμονομένων οργάνων και συστημάτων (άρθρο 9, παρ.1). Ο νόμος 821/78 όριζε επίσης στην παράγραφο 2 του άρθρου 9 ότι η διαπίστωση του

θανάτου θα έπρεπε να γίνεται από δύο γιατρούς, που ασκούσαν τουλάχιστον για πενταετία την ιατρική, από τους οποίους ο ένας ειδικότητας νευρολογίας και οι οποίοι δεν έπρεπε να έχουν σχέση με την ομάδα των γιατρών που θα έκανε την μεταμόσχευση. Ακόμα ο ν.821/78, ενώ όριζε ότι η διάγνωση του θανάτου θα έπρεπε να γίνεται βάσει των καθιερωμένων και αναμφισβήτητων επιστημονικών μεθόδων, απαιτούσε και τη συνύπαρξη των εξής κριτηρίων για τον προσδιορισμό του θανάτου:

1. Κατάργηση των κινήσεων, αυτόματων και προκλητών
2. Κατάργηση των αντανακλαστικών και ιδιαιτέρως του κερατοειδούς
3. Μυδρίαση και έλλειψη οποιασδήποτε αντίδρασης της κόρης στα ισχυρά φωτεινά ερεθίσματα
4. Μη εμφάνιση αναπνευστικών κινήσεων μετά από πειραματική διακοπή της μηχανικής υποστήριξης της αναπνοής και
5. Ηλεκτροεγκεφαλική σιγή.²⁷⁴

Στον ίδιο νόμο, στο άρθρο 7, παρ.2 ο νομοθέτης υιοθετούσε στην ουσία το σύστημα της τεκμαιρόμενης συναίνεσης, αφού επέτρεπε στους ιατρούς με τον θάνατο του ασθενή, χωρίς την άδεια των συγγενών, να προβούν στην αφαίρεση των οργάνων, εκτός αν υπήρχε ρητή άρνηση του νεκρού ή κάποιος τρίτος αποδείκνυε την εν ζωή αντίθεσή του.²⁷⁵ Ο νόμος αυτός τελικά δεν βοήθησε ουσιαστικά τις μεταμοσχεύσεις, αφού ενώ από το 1971 μέχρι το 1978 έγιναν είκοσι ένα πτωματικές μεταμοσχεύσεις, στην επόμενη εξαετία, μέχρι και το 1983, έγιναν μόνο 16 εκ των οποίων οι 12 με μοσχεύματα από το εξωτερικό.²⁷⁶

269 Νούσκαλη Μαριάνθη, «Το ισχύον Νομικό πλαίσιο των μεταμοσχεύσεων και οι σχετικές αξιόποινες πράξεις», διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: http://curia.gr/to-isxion-nomiko-plaisio-ton-metamosxfeseon-kai-oi-sxetikes-aksiopoines-prakseis/#_ftn2 (29-4-14)

270 Νικόλαος (Χατζηνικολάου) Μητροπολίτης Μεσογαίας και Λαυρεωτικής, βλ. μν. εργ. σελ. 93

271 Βάρκα-Αδάμη Αλεξάνδρα, «το δίκαιο των μεταμοσχεύσεων», Εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ ΑΝΤ., Αθήνα, 1993, σελ. 31

272 Κονιδάρης, Χαρ. και Παμπούκης Χαρ., «Νομική θεώρηση των μεταμοσχεύσεων», στο Εκκλησία και Μεταμοσχεύσεις, εκδόσεις Ε.Μ.Υ.Ε.Ε, Αθήνα, 2001, σελ. 149

273 Νικόλαος (Χατζηνικολάου) Μητροπολίτης Μεσογαίας και Λαυρεωτικής ,βλ. μν. εργ. σελ. 95

274 Βάρκα-Αδάμη Αλεξάνδρα, βλ. μν.εργ. σελ. 72-75

275 « Η αφαίρεσις υλικού εκ πτώματος, δεν δύναται να λάβη χώραν, όταν υπάρχει δεδηλωμένην εν ζωή αντίθετος θέλησις του αποβιώσαντος ή τεκμαίρεται τοιαύτη επί τη βάσει των θρησκευτικών ή φιλοσοφικών πεποιθήσεων αυτού», (ν. 821/78, άρθρο 7, παρ.2)

276 Πρακτικά βουλής των Ελλήνων, Συνεδρίαση Θ', 5.7.1983, σελ. 305

Παρατήρηση: η ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ συνεχίζει την παρουσίαση με τη μορφή σειράς άρθρων της μελέτης “Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΓΚΕΦΑΛΙΚΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΝΕΥΡΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ Η ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ”, του θεολόγου και νοσηλευτή **Νικόλαου Στανίτσα**. Πρόκειται για αναθεωρημένης έκδοση του κειμένου που κατατέθηκε ως διπλωματική εργασία στη Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου με επιβλέποντες καθηγητές τους ΚΟΪΟ ΝΙΚΟΛΑΟ, ΦΑΝΑΡΑ ΒΑΣΙΛΕΙΟ και ΛΟΗ ΝΕΚΤΑΡΙΟ.